

Inspektion av Polismyndigheten i Kronobergs län, arresten Växjö, den 16 oktober 2013

Inledning

På uppdrag av justitieombudsmannen Cecilia Renfors genomförde tf. enhetschefen Gunilla Bergerén samt föredragandena Elisabeth Sjöblom och Karl Lorentzon den 16 oktober 2013 en oanmäld inspektion av Polismyndigheten i Kronobergs län, arresten Växjö. Dagen före inspektionen genomfördes en inspektion av häktet Växjö (dnr 5261-2013). Samtal fördes med fem intagna på häktet om förhållandena på arresten.

Inspektionen är en del av JO:s uppdrag att fullgöra de uppgifter som ankommer på ett nationellt besöksorgan (national preventive mechanism, NPM) enligt det fakultativa (frivilliga) protokollet den 18 december 2002 till Förenta nationernas konvention mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning.

Inspektionens genomförande

Inspektionen inleddes med att JO:s medarbetare togs emot av chefen för brotts- samordningsenheten/arrestföreståndaren AA. Därefter förevisades arrestlokalerna och samtal fördes med intagna och personal. En översiktlig granskning av handlingar genomfördes. Inspektionen avslutades med en sammanfattande genomgång med AA.

lakttagelser m.m. under inspektionen

Organisation m.m.

Från polismyndighetens sida anfördes sammanfattningsvis följande. Polishuset i Växjö är samlokaliserat med Kriminalvården och Åklagarmyndigheten. Lokalerna är från 2001. Arrestintaget ligger i bottenplan. Arresten ligger på våningsplan ett och har fem anhållningsceller och tre tillnyktringsceller. Arrestlokaler finns även i Ljungby och Älmhult. När frihetsberövade förts till arresten i Ljungby görs förmansprövning på distans (via telefon) av inre befäl i Växjö. Dubbel beläggning av tillnyktringsceller förekommer vid t.ex. stadsfester etc.

Bemötande och bemanning

Dagtid utgörs bemanningen av en arrestvakt anställd av polismyndigheten. Nattetid ringer man in en arrestvakt om behov uppstår. Arrestvakt får inte ensam öppna dörren till en cell. Under helger tjänstgör två arrestvakter. Polisen ansvarar för utbildning av arrestpersonalen. Utbildningen som är en halv dag lång omfattar bl.a. självskydd och sjukvård. Polis bistår i arresten vid behov. Arrestpersonalen är obehärdnad men bär larm. Vid hotfulla och/eller våldsamma situationer tillkallas polis. Det är ovanligt med våldsanvändning i arresten.

I polismyndighetens instruktion för arrestvakt framgår att det är chefen för Brotts- samordningsenheten som har ansvaret för arrestverksamheten. Under annan tid än kontorstid ligger ansvaret hos inre befäl. Det är arrestföreståndaren som ansvarar för att instruktioner upprättas och finns tillgängliga för arrestvakter som tjänstgör i arrestlokalen. Inre befäl är i tjänst dygnet runt.

Arrestpersonal kände inte till att det finns en skriftlig instruktion för arrestvakter utan uppgav att ”man får snappa upp vad som gäller”. Det framkom vidare att arrestvakten inte fått någon utbildning av polisen trots att hon arbetat som arrestvakt i sex månader.

Några intagna framförde att de blivit otrevligt bemötta av arrestpersonal. En intagen sade att arrestpersonal bett denne att ”hålla käften”. En annan intagen hade nekats möjligheten att tala med sin advokat, eftersom den intagna inte omedelbart avbröt den verksamhet som denne höll på med. Den intagna framförde vidare att en polis i samband med gripandet hade yttrat att den intagna nu kunde ”föra upp” det brott som misstanken avsåg på ”sitt CV”.

Inskrivning

Frihetsberövade förs till det kameraövervakade arrestintaget för inskrivning. Efter förmansprövning av inre befäl förs den frihetsberövade med hiss till arrestavdelningen för avvisitering och insättande i arrest. Om den frihetsberövade är hotfull och/eller våldsam sker avvisiteringen vid inskrivningsdisken i arrestintaget.

I nära anslutning till hissen på arrestavdelningen finns ett utrymme som används vid avvisitering av både män och kvinnor. Om en kvinna frihetsberövats görs avvisiteringen av kvinnlig personal. Den intagna kvinnan får bl.a. ta av sig sin behå. Utrymmet är kameraövervakat och manlig personal utanför arrestlokalerna skulle därför kunna observera avvisiteringen på en monitor som finns hos inre befäl. Avvisitering av kvinnor sker även i en cell.

I samtal med tre manliga intagna framkom att de tvingats klä av sig nakna i samband med avvisiteringen på arrestavdelningen. En kvinnlig intagen framförde att hon fått klä av sig i ett rum övervakad av två kvinnliga poliser. Dörren till rummet var öppen under avvisiteringen. Hon ska även, enligt vad hon berättade, blivit fotograferad i samband med att hon klädde av sig.

Vid inspektionstillfället låg ett antal kvarglömda ifyllda förhørsblanketter, avviseringsblad m.m. i en korg vid inskrivningsdisken.

Information om rättigheter

Enligt polisen ska Rikspolisstyrelsens och Riksåklagarens informationsblad (Information till dig som är misstänkt för brott och därför har berövats friheten) lämnas ut till gripna och anhållna i Växjö. Överlämnandet ska dokumenteras med en stämpel på arrestantbladet.

Informationsbladet finns på flera olika språk i arrestavdelningen.

I samband med att JO:s medarbetare genomförde en stickprovsvis granskning av arrestantblad framkom att stämpel eller notering om att informationsbladet lämnats saknades på merparten av arrestantbladen.

Vid samtal med intagna uppgav tre personer att de inte fått informationsbladet medan två intagna framförde att det dröjt viss tid innan de fått ta del av informationsbladet.

Underrättelse till anhöriga

Enligt polisen underrättas anhöriga om den frihetsberövade begär detta och det kan ske utan men för utredningen (jfr 24 kap. 21 a § rättegångsbalken). Något klart besked om frihetsberövade rutinemässigt tillfrågas om anhörig ska underrättas kunde inte lämnas vid inspektionstillfället. När ungdomar mellan 15 och 18 år frihetsberövats kontaktas vårdnadshavare och socialtjänst. Ungdomar får vänta i ett avrapporteringsrum i avvaktan på att vårdnadshavare och/eller socialtjänsten kan komma till polisen.

Enligt tjänsteföreskriften (hantering av frihetsberövade personer och förmansprövning m.m.) ansvarar inre befäl för att underrättelse sker. Det var oklart om och var detta noteras.

En intagen framförde att han inte tillfrågats om möjligheten att kontakta anhöriga medan en annan intagen sade att polisen aldrig återkom med besked huruvida anhöriga hade underrättats. I samtal med en yngre intagen framkom att polisen vägrat ringa hans mor i samband med att han anhölls. Enligt den intagna hade polisen sagt att eftersom han var 18 år betraktades han som vuxen.

Celler, materiella förhållanden m.m.

Utrustningen i en tillnyktringscell består av en galonmadrass på golvet och en vattenautomat. Toalett och dusch finns i korridoren. Den anhållningscell som förevisades hade väggfast brits med galonmadrass och vattenautomat. Några anhållningsceller har även bord och stol. Toalett finns i samtliga anhållningsceller. Per-siennerna är delvis nedvinklade men det går att se ut. Belysningen i cellen är tänd dygnet runt om den intagna t.ex. är våldsam.

Enligt personal har det aldrig funnits lakan eller örngott i arresten. Anhållna tilldelas filt och hygienartiklar och de får ligga direkt på galonmadrassen. Det var oklart om madrasser och filter tvättas efter användning. Cellerna städas efter att den intagna lämnat cellen.

Några intagna uppgav att det dröjt flera dagar innan de tilldelats hygienartiklar eller fått duscha. De låg direkt på galonmadrassen och det dröjde upp till ett dygn innan de fick filt och kudde. Filtarna beskrevs som äckliga och noppiga. En intagen hade inledningsvis nekats bindor och istället hänvisats till att använda tampong. Hon fick till slut en binda men nekades möjligheten till flera bindor trots att hon hade behov av detta. En intagen klagade på att arrestpersonalen vägrat släcka dagbelysningen i cellen och att det därmed var tänt dygnet runt under de fyra dyggen som han vistades där. En annan intagen hade varit tvungen att "tjata" innan personalen växlade till nattbelysning.

Möjlighet till daglig utomhusvistelse

Häktet har fem rastgårdar som även utnyttjas av polisen. De fyra mindre rastgårdarna är avsedda för personer med restriktioner medan den femte är en större gemensamhetsrastgård. Två av de mindre rastgårdarna har insynsskydd och det är inte möjligt att se ut. På de två övriga rastgårdarna finns möjlighet till utsikt. Man kan inte se ut från den större rastgården. I samtliga rastgårdar finns skydd mot nederbörd. Rökning är tillåten under vistelse på rastgård.

I polismyndighetens instruktion för arrestvakt framgår att när en arrestant vistas på rastgård ska två personer närvara vid bevakningsuppdraget. Undantag från denna ordning kan beslutas av inre befäl.

Vid samtal med inre befäl framkom att en polispatrull ska avdelas till arresten för att intagna ska kunna komma ut på rastgården. Polismyndigheten saknar egen ledningscentral varför inre befäl kontaktar ledningscentralen i Kalmar för att få en polispatrull avdelad för uppgiften. Denna ordning beskrevs som tungrodd och tidskrävande. Det är ovanligt att arrestpersonal kontaktar inre befäl i fråga om utvistelse.

Vid samtal med intagna framkom att fyra av dem inte fått komma ut på rastgård under vistelsen i arresten. En intagen, med tidigare erfarenhet från arrestlokaler, hade fått "tjata" sig till att få komma ut och röka en gång per dag.

Incidenter

Vid incident i arresten upprättas en incidentrapport. Om det uppstår en personskada eller vid dödsfall skickas incidentrapporten till Rikspolisstyrelsen. Enligt Rikspolisstyrelsens sammanställning om rapporterade incidenter under perioden 2011-2013 inkom sju incidentrapporter från polismyndigheten.

I januari 2013 avled en intagen som var omhändertagen för berusning i arresten. Polisen uppger att självskaedhandlingar är relativt vanligt förekommande i arres-

ten, dock har inga självmord inträffat. Arrestlokalerna har under 2012 inspekterats av myndigheten själv.

Hälso- och sjukvård

Vid sjukdom eller skada är det inre befäl som beslutar om läkare ska tillkallas eller om den frihetsberövade ska föras till sjukhus. Förskrivna medhavda läkemedel delas ut av arrestpersonalen efter kontroll med sjukvården. Att läkemedel delats ut noteras på en särskild lista. Som regel åker man inte hem till frihetsberövade för att hämta läkemedel. Efter kontakt med sjukvården hämtas läkemedel på sjukhuset. Enligt inre befäl har det aldrig hänt att polisen tagit hjälp av häktets sjuksköterska. Vid rekrytering av arrestpersonal är sjukvårdsbakgrund meriterande.

Avslutande genomgång

JO:s medarbetare redogjorde för vad som kommit fram i inspektionen.

AA anförde bland annat följande. Filtar och kuddar lämnas till häktet för tvätt. Han känner inte till om det finns lakan att tillgå i arresten.

Vid protokollet

Elisabeth Sjöblom

Justeras den 20 december 2013

Gunilla Bergerén

Jag har tagit del av protokollet och vill först erinra om att intagna ska bemötas med respekt för sitt människovärde och med förståelse för de särskilda svårigheter som är förenade med frihetsberövandet (1 kap. 4 § häkteslagen [2010:2011]). Med anledning av uppgifterna från intagna om dåligt bemötande och oacceptabel jargong vill jag också erinra om att anställda inom polisen i arbetet ska uppträda på ett sätt som inger förtroende och aktning. De skall uppträda hövligt, hänsynsfullt och med fasthet samt iaktta självbehärskning och undvika vad som kan uppfattas som utslag av ovänlighet eller småaktighet. (Se 4 kap. 1 § polisförordningen [1998:1558].)

Det har framkommit att kvinnliga intagna i arresten kan komma att avvisiteras framför övervakningskameror. Om en frihetsberövad uppmanas att ta av sig samtliga plagg på överkroppen framför personal är detta att betrakta som en yttlig kroppsbesiktning. Enligt 4 kap. 7 § häkteslagen får en kroppsbesiktning av en kvinna, med undantag för tagande av utandnings-, saliv-, svett-, blod- eller hårprov, inte verkställas eller bevittnas av någon annan än en kvinna, läkare eller legitimerad sjuksköterska. Jag förutsätter att polismyndigheten ser över sina rutiner för att säkerställa att avvisitering av kvinnliga intagna hädanefter inte görs i kameraövervakade utrymmen utan på en annan lämplig plats, t.ex. i en tom cell.

Jag noterar att det finns personal som arbetar i arresten utan att ha genomgått polisens internutbildning för arrestvakter. JO har vid flera tillfällen riktat kritik mot polismyndigheter för att arrestpersonal inte haft tillräcklig utbildning (se bl.a. JO 2012/13 s. 158, dnr 5244-2011). Jag förutsätter att polismyndigheten ser till att den som arbetar i arresten har adekvat utbildning.

Intagna har inte möjlighet att själva reglera belysningen i cellen och har inte heller tillgång till egen klocka. Om dagbelysningen är tänd dygnet runt kan det påverka intagnas möjlighet att upprätthålla sin tidsuppfattning och få tillräcklig vila. I fall när det av tillsynsskäl anses nödvändigt att ha dagbelysning tänd i en cell dygnet runt anser jag att polismyndigheten bör överväga att istället ha bemanning som möjliggör nödvändig tillsyn. Polismyndigheten bör även överväga att tilldela anhållna lakan och örngott samt förvissa sig om att madrasser, kuddar och filtar tvätas efter användning.

Med anledning av vad som framkommer om utomhusvistelse och information till intagna vill jag hänvisa till två initiativärenden som chefsjustitieombudsmannen Elisabet Fura öppnat med anledning av tidigare inspektioner (dnr 2054-2013 respektive 2572-2013). För övrigt föranleder protokollet inte några ytterligare åtgärder eller uttalanden från min sida.

2013-12-20

Cecilia Renfors